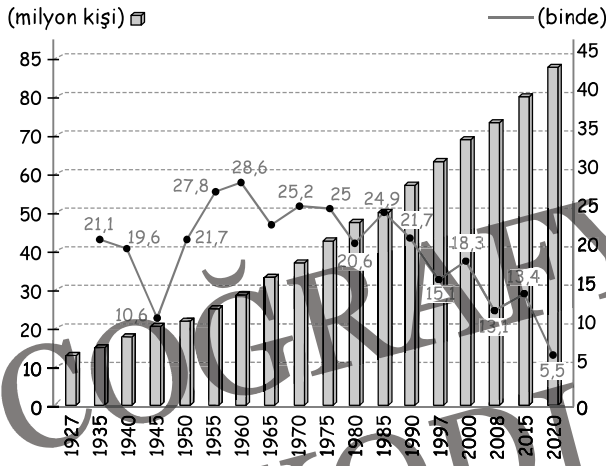


## TÜRKİYE NÜFUSUNUN TARİHSEL DEĞİŞİMİ

## Osmanlı'da Sayımlar

- 1. sayım: **II. Mahmut** 1831 >>> Askere alınacak kişiler belirlenmiştir.
- 2. sayım: **Abdülmecit** 1844 >>> Kimlik belgesi verilmiş, kadınlar sayılmamıştır.
- 3. sayım: **Abdülaziz** 1874 >>> 12 milyon nüfus tespit edilmiştir.
- **Türkiye'de** ilk sayımlar: 1927 yılında yapılmıştır.
- 1935 yılında ikinci sayım olmuş ve 5 yılda bir yapılmaya başlanmıştır.
- 1990'da bu bozulmuş ve 2000'de sayım yapılmıştır.
- 2007 yılında De Jure sistemine geçilmiş nüfus ikametgâh (ADNKS) üzerinden her sene sayılmaya başlanmıştır.



Türkiye'nin Yıllara Göre Nüfusu

| Yıllar | Nüfus       |
|--------|-------------|
| 1927   | 13,6 milyon |
| 1935   | 16,1 milyon |
| 1940   | 17,8 milyon |
| 1945   | 18,7 milyon |
| 1950   | 20,9 milyon |
| 1955   | 24 milyon   |
| 1960   | 27,7 milyon |
| 1965   | 31,3 milyon |
| 1970   | 35,6 milyon |
| 1975   | 40,3 milyon |
| 1980   | 44,7 milyon |
| 1985   | 50,6 milyon |
| 1990   | 56,4 milyon |
| 2000   | 67,8 milyon |
| 2007   | 70,5 milyon |
| 2010   | 73,7 milyon |
| 2015   | 78,7 milyon |
| 2020   | 83,6 milyon |
| 2021   | 84,6 milyon |

## Birinci Dönem (1927-1960)

- Bu dönemde nüfusu artırıcı politika izlenmiştir. Nüfusu artırıcı politika izlenmesinin nedeni ciddi savaşlardan çıkmış olması ve nüfusun zarar görmüş olmasıdır.
- Osmanlı Devleti'nin parçalanması sonucunda yurt dışından Türk nüfusunun gelmesi ve 1939 yılında Hatay şehrinin anavatana katılması nüfusun artmasını sağlamıştır.
- 1939-1945 yılları arası 2. Dünya Savaşı ve yaşanan kıtlıklar nüfus artış hızını azaltmıştır.
- 1945-1960 arasında savaşın sona ermesi ve sağlık imkânlarının iyileşmesi nüfus artış hızını artırmıştır.

## İkinci Dönem (1960-1985)

- Aile planlaması çalışmaları yapılmış ve nüfus artış hızında düşüşler görülmüştür.
- Bu dönemde yurt dışına işçi göçleri yaşanmıştır.

## Üçüncü Dönem (1985 sonrası)

- 1985-2007 arasında nüfus artış hızı düzenli olarak düşmüştür. Nedenleri:
  - Eğitim seviyesinin artması
  - Kadınların iş hayatına girmesi
  - Şehirleşmenin artması ve aile yapısına etkisi
- 2005 sonrasında devletin nüfus artış hızını artırıcı yönde politika izlemesi; nüfus artış hızındaki düşüşü azaltmış, nüfus artış hızının az olsa da artmasını sağlamıştır.
- 2020 yılında COVID-19 hastalığının etkisiyle nüfus artış hızında düşüş yaşanmıştır.

## TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞI

## Türkiye'de Nüfus Dağılımını Etkileyen Faktörler

## Doğal Faktörler

- İklim
- Yer şekilleri
- Toprak verimliliği
- Su kaynakları
- Bitki Örtüsü

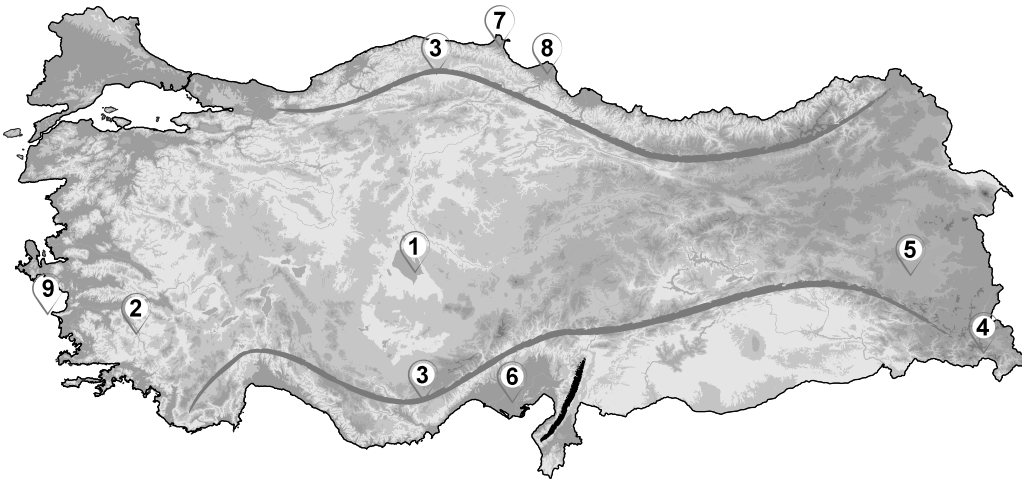
## Beşerî Faktörler

- Sanayi
- Madencilik
- Tarım
- Turizm
- Ulaşım
- Ticaret

## En fazla nüfusa sahip 5 il

|          |            |
|----------|------------|
| İstanbul | 15,907,951 |
| Ankara   | 5,702,285  |
| İzmir    | 4,462,056  |
| Bursa    | 3,194,720  |
| Antalya  | 2,688,004  |

- Türkiye'de nüfusun önemli bir kısmı iklimin uygun olmasından dolayı kıyı kesimlerinde yoğunlaşmıştır.
- Yükseklerle çıkıldıkça nüfus yoğunluğu azalır. Doğu Anadolu seyrek nüfusludur. Bu durum kışların uzun ve soğuk geçmesinden kaynaklanır. Tuz Gölü çevresi (1) kuraklığın etkisiyle seyrek nüfusludur.
- Engabeli, dağlık, yüksek yerlerde yerleşme, tarım, yaşam koşulları zor olduğu için nüfus seyrekleşir. Karadeniz-Toros Dağları (3), Menteşe (2), Hakkâri Bölgesi (4) dağlık, engabeli, yüksek arazilerdir; bu yüzden seyrek nüfuslu alanlardır.
- Göl ve akarsu çevreleri yoğun nüfuslanabilen alanlardır. Van Gölü çevresi (5) Doğu Anadolu'ya göre daha yoğun nüfuslanmıştır. Tuz Gölü çevresi bu genellemenin dışında kalır.
- Verimli ovalar nüfusun yoğunlaştığı alanlardır. Çukurova (6), Bafra (7), Çarşamba (8), Ege (9) deltaları yoğun nüfuslu yerlerdir.
- Maden çıkarılan ve işletmesi yapılan yerler nüfusun yoğunlaştığı alanlardır. Batman petrol madeni, Zonguldak, Karabük kömür varlığıyla gelişmiştir.
- Ulaşım açısından geçiş noktasında olan yerler nüfus bakımından yoğun yerler olabilirler. Kayseri, Erzurum, Gaziantep, Konya, Eskişehir, İstanbul, Ankara, İzmir örnek gösterilebilir.
- Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu Ege ve Akdeniz gibi alanlarda yaz mevsiminde nüfus ciddi anlamda artış gösterir.



## Yoğunluk En Fazla

- İstanbul (3062)
- Kocaeli (576)
- İzmir (371)

## Yoğunluk En Az

- Tunceli (11)
- Ardahan (19)
- Erzincan (21)



## TÜRKİYE'DE NÜFUSUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

## 1. Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılışı

**Çocuk nüfus oranı:** 2016'da 23,7'den 2022 yılında 22,0'a düşmüştür. Çocuk nüfus oranı hâlâ yüksektir. Bu doğum oranlarının fazla olmasının sonucudur.

**Yaşlı nüfusun oranı:** 2016'da %8,3 iken 2022 yılında %9,9'a yükselmiştir. Türkiye'nin nüfusu giderek yaşlanmaktadır.

**Yetişkin Nüfus Oranı:** 2016 yılında %68 iken 2022 yılında %68,1'e yükselmiştir.

**Ortanca yaş:** Bir nüfus grubunun yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında tam ortada kalan yaşdır. Türkiye'de ortanca yaş artış göstermektedir.

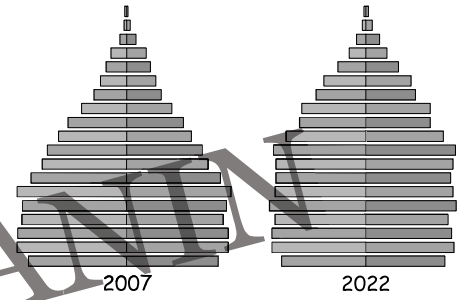
➤ 1980 (19) ➤ 2017 (31,7) ➤ 2022 (33,5)'e yükseldi.

➤ Türkiye'nin nüfus piramidi 1935 yılında kenarları içe çökük iken, 1975 yılına gelindiğinde ölüm oranlarının azalmasıyla beraber düzgün üçgen piramidine dönmüştür.

➤ 2007 yılındaki piramide bakıldığında doğumların azaldığı görülür. Piramidin tabanı daralmış ve piramit asimetrik şekilli nüfus piramidine dönmüştür.

➤ 2022 yılında ise Türkiye arı kovani piramidine yaklaşılmaya başlamıştır. Bu değişimde,

- Doğurganlıktaki azalmalar
- Ölüm hızındaki azalmalar
- Sağlık imkanlarındaki iyileşmeler
- Yaşam standartlarındaki iyileşmeler
- Refah düzeyinin artması etkili olmuştur.



## Dikkat Et!

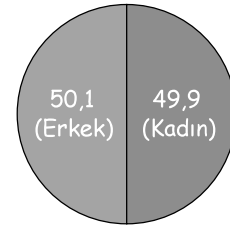
Yaşlı nüfus giderek artmaktadır. Fakat Türkiye gelişmiş ülkelerin yaşlı nüfus yapısına göre hâlâ genç bir nüfusa sahiptir.

## 2. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

➤ Nüfusun %49,9'unu kadınlar, %50,1'ini erkekler oluşturur.

➤ 65 yaş üstünde kadın sayısı daha fazladır. Bu, kadınların erkeklerden daha uzun yaşamasıyla ilgilidir.

➤ Göç alan sanayileşmiş yerlerde erkek nüfusu daha fazlayken göç veren kırsal kesimlerde kadın nüfus daha fazladır.



Nüfusun Cinsiyet Yapısı

## 3. Nüfusun Eğitim Durumu

➤ Gelişmiş ülkelerin okur-yazar oranları yüksektir.

➤ 2022 yılı 6 yaş üstü nüfusta kadınların okuryazar oranı %95,54, erkeklerin ise 99,29'dur.

➤ Son 11 yılda üniversite mezunlarının oranı %5,5'ten %13,9'a yükseldi ve üniversite mezun sayısı 10 milyon 304 bin oldu.

## Okuma oranı en yüksek iller

- Antalya %99,07
- Çanakkale %98,81
- Denizli %98,81

## Okuma oranı en düşük iller

- Mardin %93,2
- Şanlıurfa %93,42
- Siirt %93,68

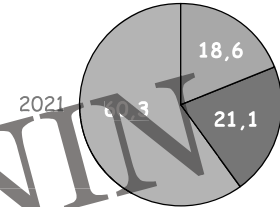
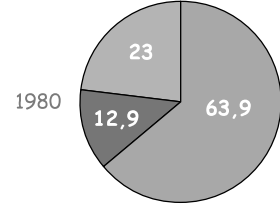
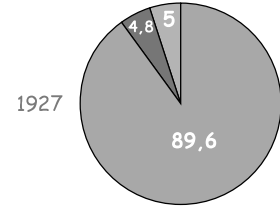
| Okuma Yazma Oranları % | %     |
|------------------------|-------|
| 1927                   | 10,58 |
| 1950                   | 31,8  |
| 1980                   | 67,48 |
| 2000                   | 87,32 |
| 2011                   | 95,14 |
| 2022                   | 97,4  |

#### 4. Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

**Çalışma Çağındaki Nüfus (15-64):** 15-64 yaş arasındaki aktif, yetişkin nüfusu ifade eder. Çalışma çağındaki nüfusun %52'si iş gücüne katılmaktadır.

**İş Gücü:** Çalışma çağındaki nüfusun üretimde bulunan kısmını ifade eder. Geçmişten günümüze iş gücü oranı giderek azalırken çalışmayan nüfusta artış gözlemlenmektedir. Bunda:

- Zorunlu eğitimin uzaması
  - Üniversite eğitimine katılımın artması
  - Eğitim görenlerin sayısının artması
  - Tarımda makineleşmenin artması
  - Nüfusun iş alanlarının artışından daha hızlı artması
  - Türkiye'ye dışarıdan gelen göçler etkili olmuştur.
- Az gelişmiş ülkelerde tarım sektöründe çalışanların oranı fazladır. Gelişmiş ülkelerdeyse hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranı fazladır.
- 1927 yılında tarım sektöründe çalışanların oranı fazlayken 2022 yılında bu oran azalmış, hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranı artmıştır.



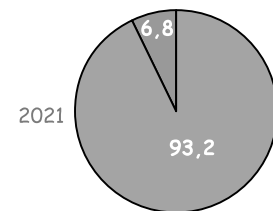
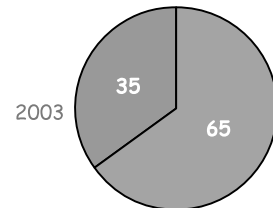
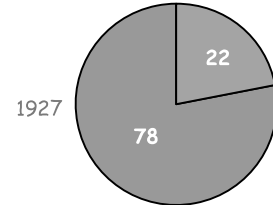
■ Birincil Ekonomik Faaliyetler: Tarım  
■ İkincil Ekonomik Faaliyetler: Sanayi  
■ Üçüncül Ekonomik Faaliyetler: Hizmet

#### 5. Nüfusun Kır ve Kent Dağılımı

**Kırsal Nüfus:** Nüfusu 10.000'in altında olan yerlerdir.

**Kentsel Nüfus:** Nüfusu 10.000'in üstünde olan yerlerdir.

- Bu ayırım ekonomik etkinliklere göre de yapılabilmektedir. Kırsal alanda tarım faaliyetleri, kentlerde sanayi ve hizmet ön plandadır.
- Kır-kent nüfusu arasında dengeli bir dağılım yoktur.
- 1927 yılında kır nüfusu %78, kent nüfusu %22'dir.
- 2021 yılında %93 kent, %6,8 kır nüfusedir.
- Geçmişten günümüze tersine dönen bu oranlarda Türkiye'nin sanayileşmesi etkili olmuştur.
- Sanayinin en gelişmiş olduğu Marmara Bölgesi kentsel nüfusun da en fazla olduğu yerdir.
- Karadeniz ve Doğu Anadolu'da Türkiye'nin geneline göre kırsal nüfus oranı daha fazladır. Bu bölgelerde sanayi faaliyetlerinin sınırlı olması, insanların geçimini tarımdan sağlaması bunda etkili olmuştur.



■ Kent nüfusu ■ Kır nüfusu

